

Rektors dimissionstale 2018

Kære studenter!

I dag, hvor I bliver studenter, er en festdag. De sidste tre år har I arbejdet jer frem mod dette mål, og det er dejligt at se, hvor stolte og glade I er for at have nået det. Det gælder også jeres forældre og lærere. De er stolte af jer.

Og det er noget helt særligt at blive student. Nu er jeres skoleliv definitivt forbi, og I skal starte på et helt nyt kapitel i jeres liv. I skal nu ud og prøve alle jeres drømme og forhåbninger til livet af, - I skal nu for alvor til selv at træffe beslutninger om, hvilken retning jeres liv skal tage fremover. Med studenterhuen på hovedet bliver I i dag sluppet ud af de trygge rammer, skolen har udgjort de sidste mange år. I skal tage afsked med jeres klassekammerater og lærere, og når sommeren er forbi, skal I starte på noget helt nyt, og indgå i helt nye relationer. Det at blive student er en milepæl, hvor I siger farvel til det kendte og goddag til det, der skal komme, og som I ikke rigtig kender endnu. Men jeg er sikker på, at I har masser af gå-på-mod og lyst til at komme ud og udforske det nye land.

Når man står ved sådan en milepæl i livet, er det almindeligt, at nogen fra den ældre generation giver et par gode råd og velmente ønsker med på vejen. Det er det jeg vil prøve at gøre nu, og jeg har tænkt meget over, hvad der er det allervigtigste for mig at sige til jer i dag. Til musicalen i år var der en af jer, der spillede mig. Jeg kom ind på scenen med faste skridt, gik op på talerstolen og sagde en hel masse grimt om de sociale medier, og gik så ned igen. Faktisk synes jeg, I tog mig ret meget på kornet, og jeg vil prøve om jeg kan undgå at leve op til jeres karakteristik i dag – selvom det ikke falder mig let. Men i hvert fald har jeg valgt at tage udgangspunkt et lidt andet sted – nemlig ved at pege på nogle aspekter ved det samfund, der venter jer, og foretage nogle refleksioner over, hvilke handlemuligheder det efterlader jer. Da tingene som regel bliver mere tydelige, hvis man sætter dem lidt på spidsen, vil jeg tage udgangspunkt i en fremtidsroman skrevet af den kendte og prisbelønnede forfatter Svend Åge Madsen. Nu håber jeg I er parate til at høre en historie.

I romanen "Se dagens lys" tegner Sv. Å. M. et billede af to forskellige samfund – "Mellemtiden" og "Udskiftningsamfundet" – der begge rummer elementer af det samfund, vi har i dag. Mellemtiden er præget af specialisering, materialisme og konkurrence. De fleste mennesker er begrænsede til et arbejdsfelt, de har en familie, de er forpligtede overfor, og en fast bekendtskabskreds. Man er specialiseret inden for et erhverv eller fx en sportsgren – man har fx gymnaster til at springe, filosoffer til at tænke, forfattere til at drømme, og der er overalt stor konkurrence om at være den bedste. Specialiseringen gør, at flertallet af mennesker i høj grad lever gennem stedfortrædere, nemlig de berømte mennesker. Mellemtidens mennesker er fastlåste mennesker med en fast personlighed. De er bundet af kalendere og ure. De læser nyheder og aviser, som er vigtige den ene dag, de udkommer, og derefter forældede. De får tilført nyheder fra den anden side af kloden og kender verden gennem en strøm af informationer, som de ikke har nogen levende chance for at vurdere, sortere eller bearbejde. De går op i en masse uvedkommende detaljer, der forhindrer dem i at opdage deres egen verden, og det er de politiske partier,

der bestemmer, i stedet for mennesket selv. Mellemtiden er også præget af gentagelser, det at samle på materielle ting, vold – bl.a. som følge uenighed mellem ægtefæller - og krige. Mennesker i Mellemtiden oplever mange sorger, og det gør dens mennesker furede og rynkede at se på. De drikker spiritus og spiser piller for at flygte fra deres tvangstanker og for ensformigheden.

På et tidspunkt afløses "Mellemtiden" af "Udskiftningssamfundet", der er styret af computeren "Madam Datam". Udskiftningssamfundet er præget af afveksling, nye oplevelser, tolerance og åbenhed.

Når man går i seng om aftenen, tager man en natpille, og mens man sover, kører alle sengene rundt på et kæmpemæssigt transportbånd. Næste morgen vågner man op til en ny dag i en ny familie, med en ny partner, nye børn og nye forældre. På bordet ligger et dagkort til hvert familiemedlem, hvor der står, hvad man skal lave, (man får nyt arbejde hver dag) hvilket transportmiddel man har til rådighed, hvilke venner man kan se, - hvis man har lyst – og om man har nogle særlige forpligtelser.

I Udskiftningssamfundet har man ikke en fast personlighed eller en historie. Hver dag er man sammen med nye mennesker og optager lidt af de andens personlighed i sig. Man har mulighed for at gøre nogle notater mht. ønsker for næste dag. Ingen kender dog Madam Datams begrundelser for, hvad hun vælger ud – hendes veje er uransagelige. Men hun deler sol og vind lige, så alle får gode oplevelser. Har man en lille lejlighed en dag, får man en luksurvilla en anden. Har man en dag kun haft cykel, får man en stor bil senere, og har man en dag sat varer op i et stormagasin, får man et mere interessant job den næste dag. Der er ikke nogen politiske partier, regering eller statsadministration. Samfundet ændres i stedet organisk, i takt med at der opstår nye behov, og alting revideres løbende, når noget virker forældet. Der er ikke nogen plan eller idé bagved. Man bygger og tænker samtidig - man lever og former sit liv samtidig. Man har ingen erindringer om fortiden, men lever udelukkende i nuet. Historien er noget, der kan studeres i "Minder" - korte fortællinger der opbevares på biblioteker og museer.

I romanen følger man hovedpersonen Elif, og hvordan han lever i en ny familie hver dag. Han har længe følt, at han mangler noget. En dag vågner han op sammen med pigen Maya (der betyder trolddom), og med ét ved han, at han ønsker at fastholde hende og den dag. Han får den tanke, at samfundet er blevet udsat for **kollektivt hukommelsessvigt**. Det er ikke længere nok for ham at leve en række uafhængige dage – han ønsker at skabe sig en sammenhængende livshistorie. Han begynder derfor at læse romaner og at skrive sine tanker ned for at skabe ny erkendelse.

Elif og Maya beslutter sig for at gøre oprør, og det lykkes Elif at bryde ind i Madam Datam og fjerne hans og Mayas personlige oplysninger, så de bliver koblet af Udskiftningssystemet. Men inden de bliver "sat helt fri", opsøges de af en heks, der konfronterer dem med, hvad det indebærer at have: hukommelse, erindring, erfaring og en sammenhængende livshistorie. Det kræver, at man tager ansvar for sig selv og hinanden, og at man er parat til at kæmpe for de værdier, man tror på.

Det samfund, vi har i dag, rummer mange elementer fra begge de samfund, Madsen beskriver. På den ene side befinder vi os i et samfund præget af materialisme, specialisering og konkurrence, og med en nyhedsstrøm, vi har vanskeligt ved at overskue og sortere i. På den anden side befinder vi os i et samfund, der nærmest drukner os i oplevelser, forskellige tilbud og muligheder, og som hele tiden kæmper om vores opmærksomhed og prøver at få os til at koncentrere os om livet "her og nu". Og indimellem kan jeg ikke lade være med at tænke på, om de mange tilbud og de hastige forandringer gør, at vi, som Madsen siger,

står i fare for at komme til at lide af kollektivt hukommelsessvigt og miste blikket for, hvad der har egentlig værdi?

Men nu skal man jo passe på med ikke kun at fokusere på det negative.

Det samfund I er en del af, og som I nu skal ud og udforske, rummer uendelig mange muligheder:

- Aldrig har så mange samfund været så rige, som de er nu
- Velstand og den teknologiske udvikling har gjort det muligt for almindelige mennesker at rejse overalt i verden
- Nettet har gjort det muligt for os at opsøge enhver form for viden og sat os i stand til at kommunikere, dele informationer og samarbejde world wide
- Den teknologiske udvikling har fjernet en række fysisk krævende og rutineprægede jobs
- Sundhedsniveauet er hævet, og vi lever længere
- Demokratiet er blevet udbredt til flere lande, og den offentlige velfærd er vokset
- Uddannelsesniveaulet er steget, og aldrig før har så mange unge fået både en ungdomsuddannelse og en videregående uddannelse
- Arbejdstiden er blevet kortere, og vi har fået mere tid til os selv

Men der er altså også nogle store og alvorlige problemer, fx

- at vi lever i en verden, der fortsat er præget af fattigdom, ulighed og manglende respekt for menneskerettighederne
- at de menneskeskabte klimaforandringer truer med at ødelægge vores klode
- at al vores færden på nettet kortlægges, og vores private data videresælges og udnyttes kommercielt
- at vi lever i parallelsamfund, hvor de forskellige befolkningsgrupper ikke forstår hinanden, fordi de får helt forskellig information og har forskellige forudsætninger for at sortere i den
- at informationsstrømmen går så hurtigt, at man bliver nødt til at udtrykke sig i tweets, og hvor kun de, der råber højest, bliver hørt
- at demokratiet er truet pga. stemmesvindler og fake news
- at det i visse brancher koster seksuelle ydelser og ydmygelser at komme i betragtning til et job
- at vi lever i et præstationssamfund, hvor faren for at falde igennem fører til stress, angst og social eksklusion

Det er ikke let at være ung i dag, og mange unge stiller alt for høje og urimelige krav til sig selv.

Drømmen om: det perfekte liv, at være en succes, tjene mange penge, skabe sig en karriere, have de rigtige venner, indgå i de rette netværk og være populær - lægger et stort pres på mange unge. Og rigtig mange får ondt livet, fordi de føler, der er så mange forventninger til dem, så mange krav de skal leve op til, så meget de skal nå hele tiden - og helst på en gang.

Og hvad kan man som individ egentlig stille op i forhold til alle de store og komplekse problemer, der er i verden? Kan man overhovedet gøre noget? Man kan jo ikke som enkeltperson gå ud og bekæmpe Google, Facebook, Amazone eller fx Goldman Sachs? Hvilke handlemuligheder efterlader den verden, vi lever i, egentlig til jer?

Nej, det nytter næppe noget, at den enkelte går til kamp mod de multinationale selskaber, men vi skal huske, at man altid kan sige til og fra overfor de ting, man møder på sin vej. Man kan kæmpe for de værdier, man tror på og bekender sig til. Og man kan reflektere over, hvad man foretager sig. Man kan altid stille sig selv spørgsmålet: Hvad er det jeg laver, og hvorfor er det vigtigt?

Noget af det, I kan gøre, er at stille krav om og støtte de kræfter, der arbejder for bæredygtighed og social ansvarlighed.

I bogen "Kæmp for kloden" beskriver Vincent Hendricks og Claus Frederiksen nødvendigheden af, at både virksomheder, politikere og forskningen påtager sig et fælles ansvar for en bæredygtig udvikling. I bogen plæderer de for, at alle tager arbejdet med FN's 17 verdensmål alvorligt. Vi skal stille krav om en mere samfundsansvarlig virksomhedsdrift, der understøttes politisk og af forskningen. Både medarbejdere og forbrugere skal kunne identificere sig med en virksomheds målsætning og profil – det, de foretager sig, **skal give mening**.

Noget af det, man kan gøre, er at kæmpe for oplysning, demokrati og demokratisk dannelse. Da vi havde fællesarrangement med Clement her i foråret talte han bl.a. om medierne og systemkrisen i vores demokrati. Han sagde bl.a.: 90 % af det, der er i medierne, er noget bras, og at systemet ikke fungerer, fordi vi ikke taler om de rigtige emner - vi taler udenom og i floskler. Det andet, han sagde, var: det er jer og jeres demokratiske stemmer, der betyder noget. I må ikke holde op med at tænke frit. I skal have en holdning og kæmpe for den. Hvis I giver op, bliver politik noget for 500 mennesker, og så er vores demokrati i fare.

Jeg håber ikke, I kommer til at leve i et Udskiftningssamfund, hvor tingene er styret af "Madam Datam", og hvor livet består af en række tilfældige "her og nu" oplevelser. Jeg håber derimod, at I vil være i stand til at skabe jer en sammenhængende livshistorie – et liv med mening, og hvor vi tager ansvar for hinanden. Tingene sker ikke af sig selv, historien bliver ikke til af sig selv – vi har mulighed for at påvirke vores tilværelse og være med til at skabe den, hvis vi går ind i de vigtige problemstillinger og kæmper for det, vi tror på.

Det har altid været unges opgave både at videreføre det samfund, de er en del af, og at forandre det. Ethvert samfund har brug for fornyelse, men også for at fastholde og udvikle de værdier, det bygger på.

I år er det 50 året for ungdomsoprøret. Måske er tiden inde til et nyt oprør - et oprør til kamp for de værdier, vores samfund bygger på. Er Me-too-bevægelsen, opmærksomheden på beskyttelse af vores personlige data og den stigende opbakning til CSR fx led i et sådant oprør?

I år er det også 100 året for udgivelsen af Emma Gads "Takt og tone". Når man ser på tonen på de sociale medier, fx visse politikeres tweets, kunne der måske også være brug for en relancering af normer for acceptabel adfærd. Nu sagde jeg så det med de sociale medier alligevel.

Jeg håber jeres tid på Zahle har været med til at give jer både: viden, holdninger og handlekompetence. Men mest af alt håber jeg, at skolen med sit værdigrundlag og sin historie har givet jer et godt fundament med nogle bæredygtige værdier at styre efter.

I har så mange muligheder. Det, det drejer sig om, er at vælge de rigtige, og til stadighed at stille sig selv spørgsmålene: Hvad er det jeg laver, og hvorfor er det vigtigt?

Hjertelig tillykke med studentereksamen!